बुक पोस्ट प्रकाशित सामग्री

गुरुकुल पत्रिका/वार्षिक विवरण/प्राकृतिक एवं भौतिक विज्ञान शोध पत्रिका

रजि० संख्या एल० 9277

49

सेवा में, ______________________

____

____

व्यवसाय प्रबन्धक
गुरुकुल काँगड़ी विश्वविद्यालय
हरिद्वार-२४९४०४

…रवकार्तिक्यां गणग … शुध्यायां डेवद्वादशीदिने कार्तिक्यां पूर्णिमा…
गि० प्रयागेन वहिम्बन्यां वे …पूता… …श्रीरामनवमीदिने ३३ सुदानहेयः स्नानं जग…
८ ण्णानं भवनीह द्विजोत्तम ३४ तत्तत्पुण्यमाप्नोति गिरिराजे हिने वरे ३५ गोविंदकुंडे विप्रादेयः स्नान
स्नसाहृष्ण्यैथिलें दत्नसंशयः ३६ सुमेयसहस्राणि राजसूयशतानि च मानसीगंगपानस्य न भ
कृतः साक्षात्गिरिराजस्य दर्शनं स्पर्शनं च तथा स्नानं नतनोप्याधिको भुवि ३८ नमन्यसे चेन्मां पश्णम
शिलासु प्रांत कृ स्नसाहृष्यातां गतः ३९ ॥ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां गिरिराजखंडे गिरिराजमाहात्म
श्रीनारद उवाच इति श्रुत्वा सिद्धवाक्यं ब्राह्मणो विस्मयं गतः पुनः पप्रच्छ तं राजन् गिरिराजप्रभावविद्
निवेशे हेयमो वैश्यपुत्रो महान् बाल्यात् तु नितरो वित्तो वीविशारदः १ वेश्यासक्तः कुकर्मी
पिज्ञा भार्यया पापि मत्तोतो हं सदा द्विज २ एकदा तु मया विप्र पितरौ तौ रदानतः मारितौ च तथा भार्या
त्वा तद्धनं सर्वं वेश्यया सहितो वले दक्षिणस्यां च गतवान् दस्युकर्मातितिर्दयः ५ एकदा तु मया वे
स्तु नाहि मया पापा भीर्मारितः शतशो नराः ६ धनलोभेन भो विप्र बलिहत्याशतं कृतं दविदस्या वैश्यप
एकदा मांसमानेतुं मृगान् हंतुं वने गतः सर्पो दष्टा मदा स्पृष्टो हं मां निधनं गतः ८ संताप्य मदूतैर्घोरैर्य
मां नरकं निन्युर्महापातकिनं खले ९ चतुराशीतिलक्षाणि नरकानां पृथक् पृथक् वर्षैर्वर्षैर्निपतितो नि
तत्र तु भारतवर्षे प्राप्तो हं कर्मवासितः दशवारं शूकरो हं व्याघ्रो हं सप्तजन्मसु ११ उष्ट्रो हं जन्मशतकं महि
हं जन्मसार हं सं मारितो डुत्समानवैः १२ एवं वर्षायुतानान्तनिर्जने विपिने द्विज एतस्य ब्रह्मशोजातो विव
सापमूहस्य देहं वै समारुह्य व्रजं गतः हे दावनस्पनिकटे यमुनानिकटा कुम्भात् १४ सत्याश्रिता पहिर

गतस्तो दुर्ग्रहं शक्रं कृत्वा वाति विमुक्तिनः श्रायथो समक्षं वैराजतत्त्वात्तमस्यस्थितः स्मव ८ गिरिराजो भ
नते गिरिराजशिलास्पर्शात्यक्त्वा सौरा तल्सीतन्ते ९ पद्मपत्रविशालाक्षः श्यामसुंदरविग्रहः वनमाली
न्वितः १० वंशीधरो वेत्रहस्तः कामदेवस्वापरः भूत्वा कृतांजलिर्विप्रं प्रणनाम पुनः पुनः ११ सिद्ध उवाच धन
ज्ञाणपरायणाः त्वयाविमोचितो हं वै गरलस्मात्महामने १२ पापानां स्पर्शमात्रेण कल्याणं मे वभूव ह नके
र्यो स्मिन्नयाविना १३ ब्राह्मण उवाच विस्मितस्तव वाक्यैर्हं न त्वां मोचयितुं क्षमः फलेपापानां संस्पर्शं
सिद्ध उवाच गिरिराजो हरेः रूपः श्रीमान्गोवर्द्धनो गिरिः तस्य स्पर्शनमात्रेण नरो याति कृतार्थतां १५ गं
भतेनरः तस्मात्कोटिगुणं पुण्यं गिरिराजस्य दर्शने १६ पंचवर्षसहस्राणि केदारे प्रतपः फले तत्रगो
मलयाद्रौ स्वर्णभारदानस्यापि च यत्फलं तस्मात्कोटिगुणं पुण्यं गिरिराजे हि मासिके १८ पर्वते मेडल
स यातिविस्रस्तारूप्यं पुंभक्तः पापशतैरपि १९ तस्मादेहि नरो याति गिरिराजस्य दर्शनात् गिरिराजसम
ऋष्यमूकस्य हस्तस्य तस्य देवगिरेः पुनः यात्रायां लभते पुण्यं समस्तायाः भुवः फलं २१ गिरिराजस
गिरिराजसमं तीर्थं न भूतं न भविष्यति २२ श्रीशैले दशवर्षाणि कुंडे विद्याधरेनृप स्नानं करोति मकृतीश
६ गोवर्द्धने प्रकृत्कुंडेदिनैकं च स्नानकृन्नरः कोटियज्ञफलं साक्षात्पुण्यमेति न संशयः २४ अंकदाद्रौ वारिय
कृत्वा ह्यश्वमेधं नरो नाकपतिर्भवेत् २५ गोवर्द्धनेस्मिन्यो यत्तं कृत्वा दत्वाष्टदक्षिणां नाकेपदं सहिताथं
त्रकूटेपयस्विन्यां श्रीराम[illegible]पीदिने पारियात्रेन्नतीर्थायां वैशाखस्य द्विजोत्तम २७ ककुमाद्रौ ह्वर्णमा
कीलेच समभ्यां स्नानेद[illegible] टगुणितं भवतीस्यं हि भाषते गोवर्द्धने तत्र
रोहिंते मा या पुण्यं न[illegible] कृष्णदेवेन विग्रहे ३० तेदुरादे तकाष्पावे

पू० ५अ० २ द० ५ पु० १८ गता यशोदा सुतमादेहं क्रीडंतं बालकैः सह ६ आगच्छ कृस्नरामाभ्यां भुंक्त्वान्नं प्रियमातृभिः देहि बाला १८
ग्रहान्यातु गुवां वै भोक्तुमर्हथः ७ श्रीशुकउवाच अनुभूय महोत्पातान्गोपाः कृत्यमर्जुनयन् आहोप-
नंदस्तान्गोपान्तुत्यात्तत्रमितो युना ८ बालकानां व्रजेडुः खं वने यास्यामहे वयम् इति संमंत्र्य गुरस्त्वन्वा
लादीन्प्रययुस्तदा ९ गोप्यो जग्मुरथारूढा यशोदारोहिणीमुखाः वृंदावनं समाविश्य गोपा वासं च च
क्रिरे १० रामकृष्णौ स्वकालेन वत्सपालौ बभूवतुः चारयामासतुर्वत्सान्वेणुं वादयतः क्वचित् ११ क
दाचिद्यमुनातीरे क्रीडतो दैत्य आगमत् तं वत्सरूपिणं दृष्ट्वा कपित्थाग्रेऽक्षिपद्धरिः १२ तं वीक्ष्य पतितं बा
लाः साधु साध्विति वादिनः तौ वत्सपालकौ वत्सांश्चारयंतौ विचेरतुः १३ कश्चिद्वत्सान्पाययित्वा पयस्ते
यमुनोदकं तत्रागत्य बको नाम ग्रसत्कृस्नं सदा दाहसः १४ तालेन तस्य बकस्यं चैतं चक्रूर्दनतो नृप बकं दा-
दारकृस्नस्तु तुंडयोरीडिरेह्यराः १५ बालास्ते व्रजमागत्य तज्जगुस्ते च विस्मिताः एवं विहारैः कौमारैर्जह व्रजवासिनः ९पं=
तुः क्रीडनादिभिः १६ ॥ इति श्रीभागवतरहस्ये दशमस्कंधे एकादशोध्यायः ११ ॥
श्रीशुकउवाच कृस्नः कश्चिद्वनाशाय मसपस्वादीव बहिर्गतः विजह्रुर्बालकास्तत्र मुसलैर्नेत्यान्यमेव च १
शिक्यादीन्क्षिपिपुः केचित्केचित्तं स्पृशपरेमिरे केचिद्रूपं बकादीनां धृत्वा क्रीडां विचक्रिरे २ अघो नाम-
ग्रसनाशपातालु- इतिशोषः १३ पं= मागतस्तत्र वृहन्निष्पं दृहगिरिं अघोस्तं मार्गे इत्युक्त्वा कृत्वा चाजगरं वपुः ३ तं दृष्ट्वा भयदं देहं बालाः स
र्वे ब्रुवन्मिथः कोयं बाला न जानीमो बालान्सर्वान्ग्रसिष्यति ४ ग्रसितानो यदा कृस्णो बकवत्तं हनि
ष्यति हरिर्मंदाक्षरं दृष्ट्वा बालान्वोढुं मनोदधौ ५ मुखे प्रविष्टास्ते बाला गतसत्त्वा नराधिप कृस्णो बाला
न्नु रक्षमाणान्दृष्ट्वा [illegible] ततोभवत् ६ स्वतस्यानिधनं चिंत्य तस्यातुंडेऽविशद्धरिः हाहेति चक्रुस्पर्देवाः
कंसाद्या हर्षमागताः [illegible] तच्छ्रुत्वा तद्गले कृस्नो व्यवर्धत महासरोषतः दुःखी दैत्यो भवत्तस्य ब्रह्मरंध्रेन तदा
हरिः विनिर्भिद्य म[illegible]स्तेनैव बहिर्गतः ८ तेन मार्गेण गोबाला निर्गता हरिजीविताः दैत्यजेपा ॥

श्री॰भा॰ र॰ द॰ ५॰ १२ तिर्गतं कृत्स्नं देवा... [illegible] ...तदा ९ ब्रह्मागतो विराजन्ने कृत्वा तद्विस्मयं गतः हरेः कौमारजं कर्म प्रोक्तं पौ ।८।
गंडके व्रजे १० कुमा... [illegible] ...स्य नो चित्रं ब्रह्मगतिः श्राव्यतां सताम् सूत उवाच स्मारितः स्मृतिं कृत्वा भूयो ऽह्न॥
त्वरीक्षितः ११ [illegible] च हरेः कौमारजं कर्म कथं पौगंडके व्रजन् एवं हि सततो हृष्टः शुकः प्रोवाच तंम
ति १२ ॥ इति श्रीभागवतरहस्ये दशमस्कंधे द्वादशोऽध्यायः १२ ॥
श्रीशुक उवाच साधु पृष्टं त्वया राजन्भावो ऽयं मनीषिणा स्पष्टं शृणुष्वावहितो राजन्नित्वा वत्सपाल अघासुरात् ५पं॰
कान् १ नदीपुलिनमानीय भगवानिदमब्रवीत् अस्माभिरत्र भोक्तव्यं वत्साः सर्वे चरंतिह २ बुभु
क्षवो बालकाः सर्वे विरेजुः परितो हरिम् सर्वे हसंतः क्रीडंति बुभुजे च स्वयं हरिः ३ भुज्यमानेषु बालेषु
वत्सा दूरं गता वने कृष्णो दृष्ट्वा भयत्रस्तान्बालांस्तान्वै तमापयो ४ श्रीशुक उवाच ब्रह्मा कृष्णमहि
दृष्टुमागत्य वत्सवत्सपान् नीत्वा स्वैतदैवो कृष्णः दृष्ट्वा सर्वान्न वै तदा ५ सर्वं विधिकृतं ज्ञात्वा चात्मान
मुभयापितम् तन्मातॄणां मुदं कर्त्तुं चकार स्वपनंदन ६ वत्सांश्च बालांस्त स्वगेहे निवेश्य स्वगृहं गतः
वत्सेभ्यो बालकेभ्यश्च द्वादुद्वे येण मातरः ७ स्वनेकृसे मातॄणां भूत्ज्ञो गोपीनां पूर्ववत् एवमब्दं स
क्रीडित्वा सरामो वनमाविशत् ८ गोवर्द्धनाद्रौ दृष्टा गावो वत्सांश्च दूरतः तत्र शीघ्रं समागत्य दुग्धं
वत्सानपाययन् ९ गोपास्तु तदृग्गोपांमा गा वत्से ऽदृश्यः सतान् सर्वे गोपैर्व्रजं नीता रामो मोहमुपा
गतः वैस्वनेरवालिमा पेयं यतो मे ऽपि विमोहिनी चिंतयित्वा ज्ञाननेत्रेण सर्वं कृष्णं ददर्श सः १० ब्रह्मा
ऽन्यापि कं सर्वं ब्रह्मापि सकलं हरिम् ११ दृष्टो ऽत्रुटिमात्रेण वर्षांते गोकुले तदा राजन्ब्रह्मा तदा दृढं
मोहितो ऽब्दं विमायया यावंतो बालका वत्सा मायया ते स्थापिता मया १२ सत्याः के ये मयानीताः क्रो
डे ऽयं प्रविलसुना हरिं संमोहयन्ब्रह्मा स्वयमेव विमोहितः १३ अजस्य पश्यतः तत्र सर्वे ब्रह्मांसस्तृतः
भुजाः कृष्णलक्षणसंयुक्ताः सत्यज्ञानादिमूर्त्तयः १४ एवं दृष्ट्वा सकृद्ब्रह्मा सर्वात्मत्सीव मूकः सः त

 परब्रह्मात्मनः १पं॰=

श्री·भा· १०·द· पू· १८२

नउन्मील्य शनैर्नेत्रे श्चाचष्टे दंसहात्मना १७ पश्यन्वनेचचिन्वंतंग्रासपाणिं हरिंतथा शनैः शनैः सतु- १८१
ष्याय तस्याबहरिमात्मभूः १८ ॥ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेदशमस्कंधेत्रयोदशोध्यायः १३ ॥
श्रीब्रह्मोवाच नौमित्वांदेवदेवेशं गुंजादिकृतभूषणं नमहित्वनजानंतिजनायेत्वांभजंतिच १ ते
जितोसिविनाभक्तिंभजतांश्रमएवच गतिंपुरेहाश्रुततेवहवोयोगिनोगताः २ यत्तेः गुणस्यमहि-
माज्ञातयोग्यामलात्मभिः सगुणस्यगुणान्मातुनशक्तोस्तीहतेप्रभो कोपियस्तेनमस्कृत्यजीवत्ये
वसमुक्तिभाक् ३ वितत्यमायामिक्षामिद्रष्टुंतेवैभवंप्रभो मन्नत्वइतिमांज्ञात्वात्वंतमस्वरजोमु-
वम् ४ पंचभूतात्मकः क्वाहंक्वायंतेमहिमाप्रभो नवकृतोजगत्सर्वंसर्वतः पात्यहंप्रभो मातृव
त्मः परायंत्वंतमस्त्वजगदीश्वर मन्नाभेरभवद्गुत्पानमृषावाणियंभवेत् नवकृतोजगत्सर्वंयथा
भातितथावहिः ६ मायात्वंत्वस्यमेद्रष्टमेकोसिप्रथमंयतः ततः सवत्साबालाश्चत्वमेवासिजन
र्दना: ७ सृष्टिस्थितिविनाशानांहेतुभूतस्त्वमस्यच कोवेत्तुतीस्त्रिलोकांतेत्वयीदंसदिवात्तिभो
८ एकस्त्वंसकलात्मानेयेप्रपश्यंतितेजिते अज्ञानात्सकलंजातंज्ञानात्सर्वंप्रलीयते ९ एवंब्रह्म
विधेर्वावैसस्तुकारस्तुतिमात्मभूः कृत्स्नस्यदेवदेवस्यमायेशस्यमहात्मनः १० एतत्तेकथितंकर्म-
कौमारेहरिणाकृतं एवंविहारैःकौमारैःकौमारंजहतुर्व्रजे ॥ ११ ॥ इतिश्रीभागवतेमहापुराणे
दशमस्कंधेचतुर्दशोध्यायः ॥ १४ ॥
श्रीशुकउवाच पशुपालसतौप्राप्तौतौपौगंडवयःस्थितौ तदापशून्पुरस्कृत्यक्रीडार्थंवनमाययौ
१ हरिस्तमवलोक्य ... तंपुष्पादिभिर्युतं कूजितेकोकिलाद्यैश्चवनेरंतुमनोदधौ फलाद्यैर्नमि-
तान्दृष्ट्वावृक्षान्[illegible] वीत २ श्रीकृष्णउवाच नमंतिपादौमेवृक्षायशोगायंतिकोकिलाः श्रमेणत्व
रंतियंतिमयाश्रामामोमाग्रज ३ श्रीशुकउवाच एवंवनेपशून्कृष्णस्सङ्ग्रामयन्नाययतिक्कचित् ४

6

श्री॰भा॰ कलकलं वेणु [illegible] ववनं त्वतिहासयन्क्वचित् क्वचित्स्मूनाकुयति क्वचिद्धि श्रममागतः ५ श्रीदामा १८५
द॰ द्याः सखायः [illegible] हरिमब्रुवन् रामकृष्ण विहारोस्ति वनं तालालिसंकुलम् ६ तत्रदेशे नकृष्णा॰
पु॰ निफलानि [illegible] च विद्यते भुक्त सर्वाणि फलानि तानि पक्वनः ७ रामकृष्णौ वनं प्राप्तौ सबालौ
१२३ सबलस्ततः प[illegible]लानि पातयामास बाहुभ्यां रावतोध्वनिम् ८ फलानां पतनं श्रुत्वा तत्रागत्या ह
तद्बलम् द्वाभ्यां पश्चिमपादाभ्यां काशाहं परिमोचयन् ९ तं गृहीत्वाङ्घ्रि पन्नाले सरामः पातनाद्धा॰
हे तालाग्रकं पिरे सर्वं बांधवा येनुकस्यये १० अभ्यधावंस्त्वदंतं तं दृष्ट्वा तान्याहिणो हरिः गृहीत
चरणान्सर्वान्वलेनैवनराधिप बलस्तत्रणराजेषभ्रू राजफलादिमिः ११ तुष्टाणिसुसुदु दें॰
वाभक्षयित्वाफलानि च व्रजं जगाम शनकैः कृष्णो बालबलान्वितः १२ गोप्याः दृष्ट्वा मुदं प्रापुः कृ॰
स्नरामौ ततस्तौ स्नात्वा वसित्वा नीवीं च भुक्त्वान्नं शयने गतौ १३ ततो पयोविना रामं कालिंदीम
गवान्हरिः विषदुष्टं जलं पीत्वा गावो गोपाश्च तेमृताः १४ दृष्ट्वा सर्वान्मृतान्कृष्णः स्वदृष्ट्या समजीव
यत् अन्वमंसत ते सर्वं उत्थाया नुग्रहं हरेः ॥ १५ ॥ इतिश्रीभागवतरहस्ये दशमस्कंधे पंचदशो
ध्यायः ॥ १५ ॥ ⁘ ⁘ ⁘

श्रीशुकउवाच कृष्णः कृष्णाहिनादुष्टां दृष्ट्वा दिमुदवासयत् श्रीराजोवाच सर्पवर्धगुणावासंन्य॰
रक्षद्भगवान्कथं १ कथ्यतां कृपया देव कस्तं प्येतामृतंजयन् श्रीशुकउवाच कालियस्य ह्रद॥
श्चासीत्कालिंद्यां विषदूषितं जलं पीत्वा म्रियंते च तीरगाः प्राणिनो नृप २ तेन दुष्टां नदीं वीक्ष्य न॰
दीमभ्यपतद्धरिः तच्छ्रुत्वा सर्प आगत्य सदंष्ट्रा पादिश्च च्छादनम् ३ छादितं च हरिं दृष्ट्वा गोपास्तत्रवि
चुक्रुशुः व्रजे भूवं महोत्पाता विना रामं गतं हरिम् ४ श्रुत्वा संदुःखिताः सर्वे किं चनो बाच ता॥
बलः हरिं द्रष्टुं गता गोपाः कृष्णपादैर्नदीतटम् ५ सर्पेणापीडितं कृष्णं गोपाश्च पतितांस्तथा॥

...दमान् यद्यत्कृतं धार्तराष्ट्रैर्गरदानादिकर्म च २ यथा १५
...श्च भगिन्यो मे पितरो नः स्मरंति भो ३ बालकैः शोचमानो
...केन मम तस्मै महात्मने ४ श्रीशुक उवाच रुदंती सा स्मरत्कृ
...मभ्येत्य प्राबदत्सोऽहृदोदितम् ५ अक्रूर उवाच भ्रातर्युपरते पांडे
...लयन्भूमिं श्रेयः कीर्तिमवाप्स्यसि ६ नवान्यथा दुःखप्राप्तिस्तस्माति
...ताल्लात्तु स्मातिसकलं जगत् ७ यस्त्वपुत्रात्यधर्मेण तं त्यजंति सुतादयः
...त्मानसमंजुह ८ धृतराष्ट्र उवाच यत्त्वं वदसि तत्सत्यं नैतन्निश्चति मे हृदि
...श्वकः करोत्यन्यथा विधि ९ यः सृजत्यति पाति दं तस्मै भगवते नमः श्रीशुक
...श्च ज्ञात्वा स राज्ञोभिप्रायं पुनर्यदुपुरीमगात् १० शशंस रामकृष्णाभ्यां धृतराष्ट्रस्य चेष्टितम्॥
११ ॥ इति श्रीभागवतरहस्ये दशमस्कंधे एकोनपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ४९ ॥ ❖ ❖ ॥

8

श्री:पातु।

9

ॐ ह्रां ह्रीं ह्रौं सः सूर्याय स्वाहा
ॐ स्रां स्रीं स्रौं सः सोमाय
ॐ क्रां क्रीं क्रौं सः कुजाय
ॐ ब्रां ब्रीं ब्रौं सः बुधाय
ॐ ज्रां ज्रीं ज्रौं सः बृहस्पतये
ॐ द्रां द्रीं द्रौं सः शुक्राय
ॐ खां खीं खौं सः शनैश्चराय
ॐ छ्रां छ्रीं छ्रौं सः राहवे
ॐ क्रां क्रीं क्रौं सः केतवे

10